

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

www.lpkts.lt

Nr. 1
(1263)

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2018 m. sausio 5 d. *

Tradicinė Kauno filialo narių šventė

Didžiosios šventės – šv. Kalėdos, Naujieji metai – tailaikas, kai norisi trum-pamsustoti, neskubėti ir pasidžiaugti kartu su visais. Šv. Kalėdos – tai metas, kai sušyla širdys, kai namai spindiliuoja laime, ypatingu nuoširdumu. Tai metas, kai norisi bendrauti su savo kolektyvu, tarti kiekvienam po šviesų, gerą žodį, padėti už visų metų darbą.

LPKTS Kauno filialas tėsė savo tradiciją – surengė gražią, kalėdinę vakarę „Tremtinio Kalėdos“. Būstinės puikioje salėje, papuoštoje naujametine eglute, susirinko filialo nariai, vadovai LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas ir LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulie-

nė, LR Seimo narys Kazys Starkevičius, prof. Arimantas Dumčius su žmona Elona, TS-LKD Dainavos skyriaus pirmininkas Paulius Lukševičius, Lietuvos Sajūdžio pirmininkas Raimundas Kaminskas, Lietuvos moterų lygos Kauno skyriaus pirmininkė Meilutė Asanavičienė ir kiti.

Sulaukėme mielų svečių, buvusių tremtinį iš Ukmurgės tai LPKTS Ukmurgės filialo pirmininkė Aldonos Kalesnikienės su savo filialo nariais.

Renginio vedėjas Vilius Kaminskas, LPKTS Kauno filialo valdybos pirmininkas Juozas Savickas padėkojo aktyviausiems Kauno filialo nariams, pristatė puikų „Ažuolyno“ muzikinį an-

samblių ir jų vadovą Vincą Biliūną.

Pilna salė, puikus „Ažuolyno“ ansamblis koncertas, sunestinės vajšės. Dalijomės viskuo, ką turime geriausio – gražiausiai žodžiais, viltimi, nuoširdumu ir atvirumu, dalijomės su brangiausiais žmonėmis tarsi kalėdaičiu. Nors salėje dauguma dalyvių buvo garbus amžiaus, tačiau skambant nuostabioms melodijoms sukosi poros, švietė jaunatiškos šypsenos, buvo pakili šventinė nuotaika.

Šventės dalyviai buvo apdovanoti suvenyrais – angelukais su gražiu palankėjimu „Šviesos, taikos, meilės, ramybės, palaimos“. Juos pagamino ir padovanojo Kauno Centro seniūnaitis

Tomas Rakauskas su drauge Jūrate. Nuoširdus ačiū jiems.

Noriu palinkėti visiems LPKTS nariams, buvusiems tremtiniams, politiniams kaliniams, Laisvės kovų dalyviams ir jų šeimų nariams šiai Naujai-siai metais būti nuoširdiems, džiaugtis mums Dievo ir lemties skirtu laiku, bendrauti, padėti vieni kitiems. Būki-me dvasiškai stiprūs, pakeldami mums skirtus išbandymus, o svarbiausia – būkime dėkingi už žmones, kuriuos mums tenka sutikti, pažinti, bendrauti, mylėti! Būkime laimingi, sulaukę 2018-ujų – Lietuvos neprisklausomybės šimtmečio metų.

Jūratė ANTULEVIČIENĖ

Garbingi apdovanojimai aktyviausiems šauliams

Tęsiant seniasias šaulių tradicijas, baigiantis metams, Stepono Giedriko-Giriečio Biržų 501 kuopos būstinėje įvyko metinis susirinkimas, kuriamė dalyvavo ir gausus būrys garbių svečių, jaunuųjų šaulių tėveliai bei draugai – Pandėlio 513 kuopos jaunieji šauliai. Biržų kuopos šauliai per ataskaitinius metus dalyvavo 86 įvairiuose renginiuose, kurių dalis buvo skirta istori-

nės atminties išsaugojimui bei pilietiniui ir patriotiniui auklėjimui.

LPKTS Biržų filialo pirmininkė Danguolė Žiūkienė dėkojo kuopai už nuoširdžią pagalbą tremtiniams renginiuose ir sąskrydžiuose. Pirmininkė įteikė aukštus LPKTS apdovanojimus kuopos šauliams: LPKTS 2-ojo laipsnio žymen5 „Už nuopelnus Lietuvai“ filialo tarnybos nariui, kuopos vadui Vidučiui Šeš-

kui, 3-iojo laipsnio žymuo Ingai Arlikevičienei, jaunuųjų šaulių būrelio vadovei. LPKTS padėkos raštais apdovano-ti: šaulė Loreta Svirskienė, jaunieji šauliai Andželika Blinovaitė, Rosvita Ratkevičiūtė, Paulius Grubinskas ir Marijus Kučiauskas. Padėkos raštai pagerbtas ir KASP Vyčio apygardos 5-osios rinktinės 509 lengvosios pėstininkų kuopos vadai kapitonas Modestas Lapienis. Aukštas

kuopos veiklos įvertinimas skatina dar uoliui darbuotis tėvynės labui.

Pasibaigus metiniams susirinkimui jaunieji šauliai patraukė į 10 kilometrų naktinį pėsčiųjų žygį, skirtą kuopos atkūrimo 25-mečiui. Žygio metu buvo pagerbta tylos minute ir atminimo žvaigždė 1941 metų birželio 23 dienos sukilėlių žūties vieta Pakamponyse.

Vidutis ŠEŠKAS

LPKTS Anykščių filialo ataskaitinis susirinkimas

Gruodžio 13 dieną Anykščių muzikos mokyklos salėje įvyko LPKTS Anykščių filialo ataskaitinis susirinkimas, kuriame dalyvavo Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis, istorikas Gintaras Vaičiūnas, filialo nariai.

Filialo pirmininkė Prima Petrylienė savo ataskaitoje išvardijo atliktus darbus. Nors filialo pajamos menkos, nuveikta nemažai. Dalyvavome visuose valstybių švenčių reginiuose. Paminėjome tremties ir partizanų žūties metines.

2017 metais minėjome Antano Sluckos-Šarūno 100-ąsias gimimo metines, birželio 14-ąją Anykščių vaikų užimtumo centre pravedėme istorinės atminties pamokėlę „Tremtis vaikų aki-

mis“ ir „Kas yra partizanai, kokia buvo jų veikla okupuotoje Lietuvoje“.

Liepos 15 dieną keliavome į Didžiosios apygardos partizanų parką, kuriame vyko kasmetinis, monsinjoro Alfonso Svarinsko inicijuotas renginys. Pagerbėme žuvusius partizanus, už juos ir monsinjorą A. Svarinskį buvo aukojamos šv. Mišios. Rugpjūčio 5 dieną dalyvavome kasmetiniame saskrydyje „Su Lietuva širdy“, o 27 dieną vykome į Ukmergę. Vepriuose buvo atidengtas paminklas motinai tremtinei.

Rugsėjo mėnesį dalyvavome patriotinio jaunimo renginyje „Trakinių partizanai“. Grįždami į namus aplankėme Kurklių šilo kovų vietas.

Taip pat vykome į Šakius, kur Gelgaudiškio dvare vyko konferencija, o Zylilių dvare – LPKTS valdybos ir tarybos posėdis.

Spalį aplankėme Molėtų observatoriją, medžiojotų ir žvejų muziejus, Labakalnio piliakalnį. Lapkričio 1–2 dienomis vyko akcija „Uždeklime vėlinių žvakelę ant partizanų kapų ir jų žūties vietose“. Spalį sutvarkėme jų kapus. Svėdasų seniūnijos kaimo kapinaitėse buvo atrestauruotas paminklas partizanams, sutvarkyta aplinka. Lapkričio 23 dieną buvome pakvieti į Kupiškį. Senosiose kapinėse buvo pašventintas atrestauruotas pirmųjų Lietuvos savanorių paminklas.

Visų darbų ir renginių neįmanoma išvardyti. Filialo finansininkės Aldonas Juodzevičienės ataskaitoje pajamos atitiko išlaidas. Visi pinigėliai panaudoti filialo veiklai.

Istorikas Gintaras Vaičiūnas pristatė surinktą medžiagą knygos „Anykščių krašto partizanų metraštis“ išleidimui. Savo kūrybos eiles skaitė Algimantas Kemėšis.

Prasideda nauji – 2018-ieji – metai, laukia nauji darbai, planai. Filialo pirmininkė P. Petrylienei linkime sveikatos, sėkmės ir dėkojame už nuoširdų vadovavimą filialui.

Liudvika DANIELIENĖ,
Anykščių filialo valdybos narė

Marga liberalų istorija

Perskaičius politikos aktualijų žurnalistas Jurgos Tavskienės straipsnį „Liberalų istorija: nepasimokė patys, ant to paties grėblis lipa ir kiti“ („Delfi“, 2017-10-12) susidaro įspūdis, kad šios organizacijos istorija yra nesibaigiantis politinės korupcijos ir vis naujų importuojamų vadovų kaitos margas kaleidoskopas. Ne kartą partiją užklupo įtarimai ir politinės korupcijos skandalai. Dažnai teko gelbėti pasitelkus kvestinius lyderius.

Lietuvos liberalų sąjungos (LLS) istorija prasideda nuo 1990 metų lapkričio 24–25 dienomis Vilniuje vykusio steigiamojo kongreso. Partiją kūrė filosofai Vytautas Radžvilas, Arvydas Šliogeris, Arvydas Juozaitis, Algirdas Degutis ir Kovo 11-osios signatarai Eduardas Vilkas, Algirdas Kumža, Rimvydas Valatka bei kiti. Pirmasis partijos pirmininkas buvo V. Radžvilas. Dabar daugelio jų jau nebéra. Kiti, pamatę į kokią pamėklę laikui bėgant išviroję kurta partija, ją aštriai kritikuoja.

1992 metų Seimo rinkimuose liberalai neperžengė 5 procentų barjero ir nepateko į Seimą. Dėl to V. Radžvilas atsistatydino. Jo pareigas užėmė verslininkas Šarūnas Davainis. Tuo metu buvo priimta deklaracija, skelbianti, kad kuriamas „vakarietisko tipo dešinioji partija, besiremiant į verslininkus, laisvųjų profesijų ir kitus ekonomiškai savarankiškus sluoksnius bei jų organizacijas“. Deja, ši deklaracija greitai buvo pamiršta, nes 1994 metais liberalai arčiai susijo su liūdnai pagarsėjusiui EBSW ir Gintaru Petrikui. Visas jų būrys įstojo į LLS. Po metų pirmininku buvo išrinktas Ginutis Vensius.

Partijos senbuviai yra Gintaras Steponavičius, Eugenijus Gentvilas. Pastarasis nariu tapo 1993 metais, jis laikomas vienu iš liberalų ideologų. 1996 metais E. Gentvilas buvo išrinktas LLS pirmininku. Jis laikomas LS lyderio Egidijaus Masiulio „krikštatėviu“. E. Masiulis į LLS įstojo 1996 metais. Tada jis buvo Klaipėdos universiteto dėstytoju. Po 2000 metų rinkimų E. Masiulis tapo jauniausiu Seimo nariu. (Stulbinamai greita karjera!)

1999 metais iš Lietuvos centro sąjungos (LCS) į LLS perėjo Artūras Zuokas. Po metų jis jau išrenkamas Vil-

niaus miesto meru. Tuo metu susiformavo draugų grupė: E. Gentvilas, G. Steponavičius, E. Masiulis. Jie įkūrė visuomeninę organizaciją „Liberalios reformos“, į kurios fondą „MG Baltik“ pervedė 33,7 tūkstančio eurų. 2013 metais G. Steponavičius, E. Masiulis, buvęs Kauno meras Rimantas Mikaitis, Vilniaus meras R. Šimašius ir Varėnos meras Algis Kašeta įkūrė viešąją įstaigą „Laisvės studijų centras“, kuriam per kelis metus „MG Baltik“ įmonės pervedė per 30 tūkstančių eurų.

Ir Rolandas Pakšas trumpam suvystėjo LLS padangėje. Prieš 2000 metų rinkimus dėl partijos reitingų LLS užleido pirmininko vietą R. Pakšui, kuris nesenai buvo pašalintas iš TS. Jo reitingai padėjo LLS patekti į Seimą ir laimėti 34 mandatus. Bet už tai partija sumokėjo skilimą. LLS sudarė Naujosios politikos koaliciją su LCS, MKD, A. Paulausko socialliberalais ir LLRA. R. Pakšas vėl tapo premjeru. Koalicijos „krikštatėviu“ buvo V. Adamkus. Deja, valdžioje jie išsilaike vos metus. Socialdemokratai susimokė su A. Paulausko socialliberalais ir, susidarius naujai Seimo daugumai, R. Pakšas atsistatydino, o premjeru tapo A. Brazauskas. Toliau sekė R. Pakšo pašalinimas iš LLS. Jis įkūrė Liberalų demokratų partiją, vėliau pervadintą į „Tvarka ir teisingumas“.

2003 metais LLS susijungė su LCS ir MKD bei pasivadino Liberalų centro sąjunga (LCS). Jos pirmininku tapo A. Zuokas, o vicepirmininku E. Gentvilas. A. Zuokas partiją įpainiojo į „Rubicon“ skandalą. Kai STT padarė kratą LCS būtinėje, A. Zuokas, bijodamas areštą, spruko į Lenkiją. Paaikšėjo, kad „Rubicon group“ „juodojoje buhalterijoje“ minimas „abonentas“ buvo A. Zuokas. Jo, G. Steponavičiaus ir E. Masiulio veiksmus Seimo komisija įvertino, kaip Seimo statuto pažeidimus.

Krizinėje situacijoje prieš 2004 metų Seimo rinkimus buvo importuotas naujas „gelbėtojas“ – Petras Aušrevičius. Rinkimuose LCS gavo 18 mandatus. Tada E. Gentvilas ištarė žodžius „Mus vadina vagių partija“. A. Zuoko kritikai A. Kašeta, G. Steponavičius ir E. Masiulis buvo paskelbti „maištininkais“ ir pašalinti iš partijos.

„Maištininkai“ 2006 metų vasario 25 dieną įkūrė naujają partiją – Liberalų sąjūdį (LS). Steigėjai pasirašė Politiko sažiningumo įspareigojimą – vadovautis moralaus elgesio normomis, sažiningai laikytis įstatymų, atsakyti už savo veiklos pasekmes, nepiktnaudžiauti padėtimi ir nesiekti asmeninės naudos sau ir savo artimiesiems. Pirmininku buvo išrinktas P. Aušrevičius. Puiku, tik kažin ar seksis? Laikas parodė, kad ne.

Sekdami sena tradicija prieš paskutinius rinkimus į Europos Parlamentą, liberalai vėl pasikvietė „gelbėtoją“ – Antaną Guogą. Jis, vos išrinktas į EP, panošo būti LS pirmininku vietoje E. Masiulio. Bet rinkimus pralaimėjo. 2017 metų gegužę, kai STT pradėjo ikiteisinį tyrimą dėl E. Masiulio korupcijos stambiu mastu, A. Guoga vis tik tapo LS laikinuoju pirmininku. Jis émėsi radikalijų veiksmų siekdama skaidrinti partijos ir jos elito veiklą. Dėl to buvo apkaltintas siekiu sunaikinti partiją ir jį pasiūlyta šalinti iš LS. Nieko nelaukdamas A. Guoga pats iš partijos pasitraukė. Ir 2017 metų birželį nauju LS pirmininku buvo išrinktas Vilniaus meras R. Šimašius.

Aušra Léka („Lietuvos žinios“, 2017-10-27). Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) už ūsiurštų Partijų finansavimo įstatymo pažeidimą iš LS atėmė 395 tūkstančių eurų valstybės dotaciją. Partija liko be pinigų ir skolose. Net svarstė, ar nereikėtų išsiskirstyti. Visas liberalų partijas, kaip jos besivadintų, nuolat purtė tos pačios problemas – skilimai ir jungimai su kitomis partijomis, lyderių kaita ir neskaidrumo problemos.

Politologė prof. Jūratė Novagrokiene. Liberalai turi daug asmenybų, bet ne lyderių. Tai salygoja nesutarimus ir skilimus, nes susikerta jų interesai ir ambicijos. Pirmasis importuotas vadovas buvo R. Pakšas visai be liberalios ideologijos. Paskui pilnas ambicijų A. Zuokas. E. Masiulis teikė vilčių, kaip naujos kartos politikas. Bet paskendo

korupcijos skandale. Negana to, ši rugpjūtį LS, kaip juridiniam asmeniui, patieki įtarimai politinės korupcijos byloje. Buvo pasikvietę populiarus filosofą Leonidą Donskį ir Antaną Guogą. (Bet jų idėjomis nepasinaudojo.)

Bentas Brunalias. Konservatoriai turėtų padėti liberalams atsistoti ant kojų. Liautis juos moralizavę, nes, norint turėti Seime daugumą, liberalai yra vienintelis TS-LKD partneris. Liberalai galėtų sekti socialdemokratų apsivalymo keliu, sažiningai apsivalyti ir atsinaujinti. Vykydi skaidrią ir moralę politiką. (Tik kažin ar jiems pavyks? Juk jau ne kartą bandė sugrįžti į tiesos kelią, bet visada nuklysdavo į šunkelius.)

Liberalams dabar svarbu ne finansai ar lyderių krizė, bet juos slegianti išlikimo ir tapatybės krizė. Politologė nuomone, E. Gentvilas yra patyręs politikas ir asmenybę, bet ne lyderis ir atsinaujinančiai LS vadovauti negali. (Liberalai, vadovaujami E. Gentvilo ir padedami socialdemokratų, vietoje savo deklaruojamо pragmatiško idealizmo ar vakarietiško tipo partijos veiklos tikslų, gynę ir propagavo azartinių lošimų namus, laisvę prostitutucijai, viešnamiams, homoseksualams.)

Jonas Survila. Nauju liberalų lyderiu gali tapti pačių liberalų išauginta Aušrinė Armonaitė. Ji yra Seimo narė, atstovaujanti kultūriniams liberalams, kuriems yra svarbios liberalios idėjos ir jų pačių tapatybė, nei politinis pragmatizmas. Lietuvai reikalingesnis yra L. Donskio propaguotas kultūrinio edukuojančio liberalizmo keliai, nei bandymas sugrįžti į partiją, kaip verslininkų politinės galios projektų laikus. Deja, liberalų vadovybė jų strategine grėsme ir priešininku laiko konservatorius. Tokia nuomonė yra padiktuota daugiausia R. Šimašiaus.

Dr. Povilas JAKUČIONIS
Straipsnis parengtas pagal Lietuvos spaudos publikacijas su autoriais pastabomis.

Dėmesio!

Kviečiame apsilankyt LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt

Ivykiai, komentarai

Jaunoji politologų karta į ateitį žvelgia optimistiškai

Jaunosios kartos atstovas politologas Linas Kojala praėjusius metus įvertino su jaunatvišku optimizmu. Anot jo, praėjusieji metai Lietuvai buvo dekingi: daugiau neįvyko nieko tokio, kas būtų sutrukę Vasario 16-ąją paskelbtai mūsų valstybės nepriklausomybei pasiekti 100 metų ribą – nepaisant buvusių okupacijų, iš kurių sugebėta išsivaduoti. („Tokiu žmonių kaip L. Mažilio dėka geriau suvokiamė ir šios datos simbolizmą.“) Galime pasidžiaugti, kad kai kur esame pranašesni už esatus, su kuriu pasiekimais nuolat esame lyginami (ir patys mēgstame lyginti) – „sėkmingiau įgyvendiname žaliosios energetikos principus, esame laimingesni, mokame daugiau užsienio kalbu“. Ir netgi rūkome mažiau!

Kur kas didesnis pasiekimas, nei reti pranašumai prieš estus, yra Lietuvos sprendimas kitais metais skirti gynybai bent 2 procentus nuo BVP (bendrojo vidaus produkto). Tai signalas visam

NATO, kad Lietuva vykdo įsipareigojimus rūpintis gynyba, vadinas, ir aljanso įsipareigojimai Lietuvai turi būti įvykdyti.

Politologas L. Kojala kalba ir apie eurozonos ekonomikos augimą, kuris šiais metais augs daugiau nei tikėtasi – apie 2,4 procento. O Lietuvos – net 3,6 procento. Eurozonoje nedarbo rodiklis nukrito žemiasiai nuo 2009 m. – iki 8,8 procento (Lietuvoje – iki 8,1).

Pastebimos ir džiuginančios žmonių pasiryžimo kovoti už savo teises tendencijos – tai ir akademinių sluoksnių, ir medikų sajūdžiai, kurių ypatybė ne tik reikalavimas padoraus atlyginimo už darbą, bet ir pačių pripažinimas, „jog reikia keistis patiem, jei norime sistemos tvarumo ir kokybės gerėjimo“. Tiesa, pasak politologo, pilietinio aktyvumo statistika nėra džiuginanti, bet minėti sajūdžiai jau yra teigiamą tendenciją, žadinanti viltį, jog eilinis žmogus pamažu ima suvokti, kokią įta-

ką jis gali ir privalo daryti valstybės gyvenime.

Būta pokyčių ir tarptautinėje politikoje: subyrėjo ISIS, o tai reiškia, jog teroristams nebėlko saugios prieglaudos, apribotos galimybės skleisti neapykantos Vakarų pasauliu ideologiją (deja, tai nereiškia, jog terorizmo grėsmė sunyko), na, o Putino draugės Marine Le Pen po Prancūzijos prezidentų rinkimų „politinė karjera apskritai yra pakibusi ant plauko“.

Taip pat žymiai pasistūmėta medicinos srityje, tramtant žmoniją varginančias ligas – dėl skiepijimo beveik išnyko poliomielito atvejai, aptramdyta Gvinėjos kirmėlė (drakunkuliozė – Afrikoje ir Azijoje paplitusi liga, kurią sukelia po oda parazituojanti kirmėlė).

Dar politologas L. Kojala pasidžiaugę Lietuvos sporto ivykiais. Trumpai tariant, skaitydamas L. Kojalos ižvalgas negali nesidžiaugti i Lietuvos politinį gyvenimą žengiančia jaunaja kar-

ta, vertinančia pasaulinę ir mūsų šalies politikos bei ekonomikos raidą ne tik optimistiškai, bet ir su gilia analize. Tai ypač svarbu šiuo hibridinio karo, kurį Rusija pradėjo prieš Vakarų pasaulį, akivaizdoje. Vienas iš svarbiausių Rusijos propagandos tikslų – įteigtis Lietuvos žmonėms, kad jų valstybė neturi ateities, kad joje gyventi neįmanoma, o jei įmanoma – tai neverta. Bet užtenka atidžiau pasižiūrėti į realybę, ir šis Rusijos skleidžiamas melas ima tyti lyg šios žemos trumpalaikis sniegas. Žinoma, ne kiekvienas, ypač sovietmečiu užaugusios kartos, žmogus sugeba realiai vertinti sudėtingas politinio gyvenimo peripetijas (juk jis specialiai buvo dresuojamas taip, kad nedrįstų vertinti politikos), tačiau tam ir yra mūsų laisva Valstybė, kad išaugintų jaunąjį politologų kartą, gebančią objektyviai suvokti pasaulinius ir šalies reikalus ir juos perteikti visuomenei. Taigi, vilties šiai 2018-aisiai!

Dvi Lietuvos, ir abidvi – ginču

Tai – kelias į pergalę. Dabar prisiminkime Sausio 13-ąją ir tai, su kokiu ryžtu be ginklė lietuvių tauta pasipriešino brutaliam Maskvos spaudimui ir galiausiai pasiekė pergalę – Laisvę. Taigi, pagrindinė simbolio Neužmirštuolė prasmė – neužmiršti apie tai, kaip netgi atrodami silpnais ar bejėgiais, galime tikėti ir laimeti.

Pirmą kartą „Neužmirštuolės“ simbolis buvo panaudotas Pirmojo pasaulinio karo metu – 1916 metais Liverpulyje, paminint šiame kare žuvusius 600 liverpuliečių karių. Tai vyko per labdaros akciją, kurios metu surinktos lėšos buvo skirtos žuvusiuju našlėms ir našlaičiams (labdaros tikslu buvo parduodamos mėlynos vėliavos su neužmirštuolės atvaizdu). Dar aiškesniu simboliu ši gélelė tapo Niufaundlende 1917 metais, minint Somos mūšio aukas. Tuo metu neužmirštuolių žiedus žmonės segėsi prie drabužių. Ir tik vėliau atsirado simbolis raudonoji aguona – ji 1921 metais, sekdam Niufaundlendo pavyzdžiu, sukūrė britai, kad vienims priminti Pirmojo pasaulinio karo žuvusiuosius ir nukentėjusius karo veteranus. Ir tik vėliau, 1926 metais, „Neužmirštuolė“ tapo ir vokiečių manonu naudojamu simboliu, skirtu skatinanti labdarą. Dar vėliau „Neužmirštuolė“ priminė ir nacizmo aukas. 2015 metais

„Neužmirštuolė“ tapo arménų simboliu, skirtu priminti žmonijai arménų tautos genocido šimtmety – faktą, kai buvo siekiama sunaikinti fiziškai ištisą tautą.

Nuo 2014 metų mes irgi turime simbolį, kuris sako: „Neužmiršime to, kaip Laisvę iškovojo tie, kurie žuvo“. Bet... ar visi tautiečiai supranta jo gilią prasmę, ar sutinka ji pripažinti? Deja.

Atsirado teigiančių, kad „Neužmirštuolė“ kišama vietoje tautiškų simbolių. Tai melas – neužmirštuolės žiedelis neatstoja tautinių simbolių, todėl tikrai nekišama vietoje jų. Atvirščiai – jos prasmė yra papildyti, tam, kad mūsų tautos simboliai nebūtų pamiršti. Manyti, kad Trispalvės juostelė tinkia geriau, reiškia supaprastinti Trispalvės prasmę – Trispalvė simbolizuoją kur kas daugiau nei Sausio 13-oji: Trispalvė simbolizuojavais mūsų tautą, jos kovą už laisvę, jos taikų gyvenimą. O „Neužmirštuolė“ skirta tik Sausio 13-osios aukų atminimui. Ir tikrai „nesipjaus“ švarko atlape, jeigu Jame bus įsegtas Trispalvės kaspinėlis ir „Neužmirštuolė“.

Kodėl nepasirinkus rūtos, ažuolo ar pan. simbolio? Todėl, kad rūta – skaučių simbolis, ažuolo lapai – partizanų. Neužmirštuolė pasirinkta todėl, kad Sausio 13-oji yra ypatinė diena, kurios privalome niekada nepamiršti. Be to, tai tarptautinis simbolis, vadinas, duo-

dame aiškų ženklu užsieniečiams, suprantantiems „Neužmirštuolės“ prasmę. Štai čia ir kyla klausimas, kas tokių nenori, kad „Neužmirštuolės“ simbolis būtų naudojamas Sausio 13-osios aukų atminimui ir kad būtent tai būtų suprantama užsieniečiui? Vienas iš dviejų – arba tas, kas nori įteigti, jog „savi šaudėjusavus“, kad Vakarai neturi nieko bendra su Lietuva ir atvirščiai, arba – užsispyrės neišmanėlis, kuris, be abejo, pats tonenorėdamas, pasitarnauja kaip „naudingas idiotas“ pirmajam. Na, dar galima suprasti, kad žmogus tiesiog šiaip nenori priimti jokio simbolio, bet pulti „Neužmirštuolę“ ir ją Sausio 13-osios progą įsisegusius tautiečius gali tik minetiems pirmajam ir antrajam atvejui priklausantis žmogus.

Neturiu tikslą įteigti, kad visi „Neužmirštuolės“ priešininkai yra visiškai neteisūs. Neteisus yra jų požiūris į žmones, sumaniusius 2014 metais specialiai Sausio 13-ajai paskirti Vakarose populiarūsimbolį „Neužmirštuolę“, naudojamą žuvusiems už laisvę atminti. Galų gale, šiame ginče tikrai galima įžvelgti platų propagandinės kovos lauką, kuriam vadovaujama iš už Kremliaus sienų. Būtų nuostabu, jei ši akivaizdi tiesaaptų ženklu vienytis ir 2018 metais nebeliktų bent vieno tautų skaldančio ginčo.

Gintaras MARKEVIČIUS

Įsigalioja Prezidentės inicijuoti įstatymai

gu 2 metų vaiką.

Dar viena labai svarbi Prezidentės iniciatyva vaikų interesams apsaugoti – nuo liepos įsigaliosiančios Baudžiamojo proceso kodekso pataisos, kurios įveda prievoles nukentėjusių ar liudijančių vaikų apklausas įvykdyti pasitelkus psychologus ir tik tam skirtose specialiose patalpose.

Šiemet prasideda Prezidentės inicijuoti svarbūs švietimo sistemos pokyčiai. Nuo sausio bus įvestos švietimo įstaigų vadovų kadencijos ir prasidės skaidresnė jų atranka. O nuo vasario prasidėma profesinio mokymo pertvarka, ku-

ria siekiama užtikrinti konkurencingą, valstybės ir verslo poreikius atitinkančią profesinį mokslą šalyje.

Skaidrumo viėsajame sektoruje didinimui Prezidentės iniciatyva įvedamas kadencijos valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių vadovams ribojant jas iki dviejų kartų. Taip pat nuo naujų metų įsigalioja Labdaros ir paramos įstatymo pataisos, įpareigosiančios detalių viešinti gaunamą paramą. Neteisėtai praturtėjimui, neskaidriam lobizmui, korupcijai užkardytai nuo sausio 1 dienos įsigalios išplėstas turto

deklaracijas turinčių pateikti ir viešinti asmenų sąrašas. Svarbias pareigas eina ūgių viešojo sektoriaus darbuotojų deklaracijos bus viešos.

Šiemet liepā įsigalios ir teismų atvirumui reikšminga Prezidentės iniciatyva – teismo sprendimai galės būti įrašomi arba transliuojami tiesiogiai. Atviresnės taps ir sveikatos priežiūros įstaigos. Nuo sausio visos gydymo įstaigos turės viešai skelbti veiklos rezultatus, pagal kuriuos žmonės galės rinktis geriausias ir greičiausias paslaugas.

Prezidentės spaudos tarnyba

Advento rimtis

Gruodžio 9 dieną vyko LPKTS Pakruojo filialo Advento popietė, skirta 1947-ųjų trėmimų 70-mečiui. I Pakruojo kultūros centro salę gausiai rinkosi filialo nariai bei miestelio gyventojai. Dalyvavo Lietuvos politinių kalinį ir tremtinį sąjungos Šiaulių apskrities koordinatorius Algirdas Šapoka, rajono savivaldybės administracijos direktorė Erika Kižienė, mero patarėja Rūta Sausienė.

Renginys pradėtas vėliau įnešimu, Lietuvos himnu. Tylos minute pagerbtu išėjusieji Amžinybėn. Popietė vedė LPKTS Pakruojo filialo pirminkė Zita Vėžienė.

„Atžalyno“ gimnazijos istorijos mokytoja Gražina Kairiūkštienė pasidalijo savo mintimis apie 1947-ųjų metų trėmimus. Pasidžiaugė, kad jos mokiniai sukūrė dokumentinį filmą „Practices stiprybė – dabarčiai“ apie Pakruojo filialo tremtinius Vladą ir Danutę Janeliūnus. Ši vaizdajuostė tarpautinėje teorinėje praktinėje konferencijoje laimėjo 2-ąją vietą.

1947-ųjų metų tremtinė Aldona Česnienė pasakojo, kad gyvuliname vagone atsidūrė būdama dvejų metų ir dviem mėnesių. Lilija Jutinskienė, neturėjusi nė penkerių metukų, trėmimo metu gerosios kaimynės už rankytės išvesta ir paslėpta, augo Lietuvoje be mamos, mylimų senelių. Artimiesiems sugrįžus į Lietuvą, ji godžiai klausėsi jų pasakojimų apie tremtį bei kalinimą ir visa, ką girdėjusi, užraše, o Zita Vėžienė sudėjo į knygą „Sužiestų širdžių daina“ (2000).

Tremtinė mokytoja Stasė Čepaitienė pasidalijo atsiminimais apie antsovietinės slaptos organizacijos „Laisvės sūnūs“, kuri 1944–1945 metais veikė Pakruojo progimnazijoje, vadovą po-

litinį kalinį Zenoną Gasiūną, su kuriuo, jam sugrįžus iš Vorkutos, Klovainių kultūros namuose dainavo chore. Perskaitė kalėjime jo rašytą eilėraštį „Žmogau“. Zenono Gasiūno eiles skaitė ir „Atžalyno“ gimnazistai. Pasakojimą apie Gasiūnų šeimą tėsė renginio vedėja Z. Vėžienė (pasakojimą apie Gasiūnų šeimą skaitykite „Tremtinyje“ Nr. 47–48, – red. past.).

Apie 1947 metais įkalintus Laisvės kovotojus bei žuvusius partizanus papasakojo TS-LKD PKTF Pakruojo skyriaus pirmininkė mokytoja Jadviga Korsakienė.

Popietėje LPKTS Šiaulių apskrities koordinatorius A. Šapoka įteikė 3-iojo laipsnio žymenį „Už nuopelnus Lietuvai“ Janinai Gasiūnaitei-Rupšlaukienei ir Birutei Teklei Navickienei. Renginyje buvo pasveikinti pakruojiečiai, buvę tremtiniai–2017 metų jubiliatai. Jiems įteiktiuklės dovanėlės ir gėlės.

Tremtinė prisiminimai pynesi su patriotinėmis „Atžalyno“ ir „Žemynos“ mokyklų vokalinių ansamblių dainomis. Renginio pabaigoje suskambo adventiniai posmai ir dainos. Po koncerto Pakruojo rajono savivaldybės administracijos direktorė Erika Kižienė ir mero padėjėja Rūta Sausienė įteikė rajono savivaldybės padėkas „Žemynos“ pagrindinės mokyklos muzikos mokytojai Genei Četkauskienei ir „Atžalyno“ gimnazijos istorijos mokytojai Gražinai Kairiūkštienei. LPKTS Pakruojo filialas visiems mokiniams saviveiklininkams įteikė po suvenyrą. Malonu, kad jaunoji karta domisi šalies praeitimi, kad noriai dalyvauja Pakruojo filialo renginiuose, renka buvusiu tremtinį atsiminimus.

Po oficialios dalies renginio dalyviai dar ilgai bendravo prie vaišių stalo.

Renginį finansinėkai parėmė LPKTS iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonės Remti vyresnio amžiaus žmonių veiklą ir Pakruojo rajono savivaldybė.
Irena DOMINKAITIENĖ,
LPKTS Pakruojo filialo narė
Algio Padoros nuotraukos

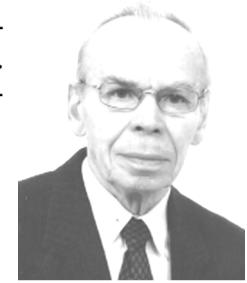

Sveikiname

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Šiaulių filialo tarybos narį, buvusį ilgametį filialo valdybos pirmininką Vytautą DEVEIKI.

Linkime stiprios sveikatos, ilgų ir prasmingų gyvenimo metų, prašome Aukščiausiojo palaimos.

*Yra kuo pasidžiaugti,
Kai štieki pragyventa,
Kai padaryta daug darbų,
Gerų minčių pasėta,
Jėgų daug išdalyta,
Širdies nepagailėta...*

LPKTS Šiaulių filialas, LPKTS valdyba

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ ketvirtuo tomo leidybai paaukojusiems:
Zenonui Čerkauskui – 50 eurų,
Vilhelmui Haase – 20 eurų,
Eugenijai Buitvydienei – 20 eurų,
Mindaugui Babonui – 10 eurų,
Irenai Vasiliauskienei – 20 eurų,
Mečislovui Liutvinui – 50 eurų,
Onai Aldonai Tamošaitienei – 30 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Partizanų žūties paminėjimas Šlynakiemyje

Gruodžio 16 dieną Punsko valsčiaus (Lenkija) konferencijų salėje vykusioje tarptautinėje istorijos paveldo konferencijoje buvo pristatytas metraščio „Terra Jatwezenorum“ (Jotvingių kraštas) deprintas tomas. Demonstruotas trumpametražis dokumentinis filmas „Punko parapijai 420“, pateikti septyni pranešimai. LLKS ginkluotųjų pajėgų vado, brigados generolo Adolfo Ramanauskos-Vanago duktė Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskiene pristatė pranešimą „Partizanų vaikai“. Koncertavo Punko vokalinis ansamblis „Tėviškės aidai“.

Po konferencijos pagerbtas Lietuvos partizanų Jurgio Krikščiūno-Rimvydo ir Vytauto Prabulio-Žaibo atminimas įžūties vietoje Šlynakiemyje. Renginio dalyviai bei Gedimino Kraužlio vadovaujami „Tėviškės aidai“ sugiedojo Lietuvos himną, „Viešpaties angelą“ ir keletą partizanų dainų. Apie šioje vietoje žuvusius Lietuvos

partizanų kalbėjo Punko parapijos kunigas Marius Talutis.

Dainavos apygardos štabo Ryšių ir informacijos skyriaus viršininkas, partizanų kapitonas Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas bei iš Mockavos kaimo (Punko valsčiaus) kilęs jo adjutantas Vytautas Prabulis-Žaibas žuvo 1949 metų gruodžio 15 dieną Šlynakiemyje. Žūties vietoje 2014 metų gruodžio 13 dieną partizanų atminimui atidengtas ir pašventintas atminimo ženklas.

Gintaras LUČINSKAS

Kuzinevičių legenda

Burbiškės – senas kaimas Žiežmarių apylinkės seniūnijoje, Kaišiadorių rajone. Siuo metu čia gyvena apie šimtas gyventojų, tačiau prieškario neprikalauomoje Lietuvoje būta ir šviesesnių laiko tarpsnių: bajorkaimis, palivarkas, dvaras... Okupacijų metais žmonės kilo į kovą prieš pavergėjus. Ir nukentėjo ne vienas jo gyventojas: įkalintos ir ištremtos Naudžiūnų šeimos, Henrikas Skočka išvežtas priverstiniems darbams į Vokietiją. Pokario metais vyrai išėjo partizanauti ir žuvo: Jonas Jankauskas-Kopūtas (1903–1952), Pranas Pabiržis (1919–1950). Zigmantas Alienis septynerius metus kalėjo Velsko lageryje, Komijoje. Ypatingos pagarbos verta Kuzinevičių šeima: ant Laisvės aukuro paguldė galvas Ignas Kuzinevičius ir penki jo sūnūs. Šeštasis po daugelio metų lageriu mirė Sibiro tremtyje.

1998 metais Kanadoje gyvenantys iš čia kilę Petras Šidlauskas ir Jonas Stankus-Stankevičius Burbiškių kaimo pakraštyje pastatė kryžių visoms šio ir apylinkinių kaimų raudonojo teroro aukoms atminti. Pastatyti kryžių jiems padėjo žiežmarietis miškininkas Pranas Naudžiūnas. Manau, kad Ignas Kuzinevičius ir jo sūnų atminimo įamžinimui vertėtų pastatyti obeliską, nes Kaišiadorių rajone vienintelė didžiausias netektis patyrusi šeima. Beje, viduriniam sūnui Mykolui šiemet būtų suakė šimtas metų, bet žuvo jis tik dvidešimt devynerius...

Deja, apie Kuzinevičių šeimos auką nedaug kas žino net jo gimtosiose Burbiškėse. Man pasisekė dar 1995 metais susitikti su jų dukterimi Eleonora Kuzinevičiūte-Kalaušiene, gyvenusių Kulukiškių kaime. Jau būdama beveik devyniasdešimties metų, ji man papasakojo šeimos istoriją, skaudulius, netekritis ir kančias, apie ką mažai žinojome...

Ji buvo vyriausia šeimoje, dar prieškaryje ištekėjo už kaimyno Juozo Kalaušio. Gražią giminę gavo Juozas: šeši Eleonoros broliai kaip ažuolai, o Jonas gal ir visame valsčiuje tvirčiausias buvo: paima du virus už diržų ir iškelia virš galvos. Mykolas už visus buvo linksmiausias ir protingiausias. Broliai, atitarnavę Lietuvos kariuomenėje, neskubėjo namo. Trys nuėjo tarnauti į pašienio policiją, paskui Antanas su Mykolu vedė, tačiau visi laikėsi arčiau namų. Tėvas buvo šaulys, todėl ir vaikams nepatarė sėdėti namuose. 1943 metais sovietai užpuolė jų sodybą. Pastatai buvo padegti, o tėvas Ignas sunkiai sužeistas. Vyrai nemanė pasiduoti, todėl gynësi nuo užpuolikų.

Artėjo 1944 metų liepa – Lietuvos žmonių kraujo upelio tekėjimo pradžia. Ir tragedija tai darbščiai šeimai. Tėvas suimtas 1944 metų rugsėjo pabaigoje. Apklausoje buvo nustatyta, kad jis nuo 1930 metų priklausė šaulių organizacijos Žiežmarių valsčiaus skyriui. Jos vadovu buvo Zigmantas Mikalajūnas. Mykolas anos nepriklausomybės laikais tapo policijos pagalbininku. Vokiečių okupacijos pradžioje jis įvardijo priešskai nusiteikusius išdavikus komunistus Baraduliną, Kuznecovą, Semenkovą, Terentjevą, Kareną, Loginovą, tačiau jų buvo pasigailėta. Po karo daugelis jų išstojo į stribų gretas, ieškojo momen-

to susidoroti su šeima. Tėvas jau 1944 metų vasaros pabaigoje pasidarė slėptuvėlę klojime, šiaudų „présle“. Žinojo, kad pas jį pirmąjį pasirodys rusai. Ir neapsiriko. Būrys kareivių apsupo likusius po gaisro pastatus dar tada, kai vokiečiai laikėsi prie Kauno. Klojime jis irrado, sumušė nusivarė į Trakus. Tada ir išėjo penki sūnūs į mišką. Greitai nuteisė ir išvežė tėvą į Sibirą. 1945 metais žuvo Kemerovo lageryje.

Tragiškas likimas buvo skirtas ir kitiems jo sūnumams, Didžios Kovos apygardos partizanams.

Mykolas-Serbentas (1917–1946) buvo Lietuvos kariuomenės husaru, vėliau – policijos jaunesniuoju karininku. Jau 1944 metų vasarą subūrė tuos, kurie norėjo ginklu priešintis okupantui. Vadovavo partizanų būriui, paskui – batalionui. Susikūrus keliems būriams, buvo paskirtas kuopos vadu. 1946 metų rugsėjo 26 dieną šeši NKVD šaulių pulko Nr. 2/298 kareiviai Slabados-Balceriškių kaimų laukuose suruošė pasalą. Būrys kareivių pasklido po kaimą, ieškodami įtartinų žmonių. Boliaus Šriupšos sodyboje užtruko ilgiau, nes žinojo, kad šeimininkas partizanus globoja. Einant į daržinę, iš jos pradėjo šaudyti. Tokiam atvejui kareiviai turėjo didelę patirtį: jie ruošesi daržinę padegti. Staiga iš jos atsišaudydami išbėgo trys vyrai. Du iš jų krito. Taip žuvo kuopos vadas Mykolas Kuzinevičius-Serbentas, su juo kartu atpažintas partizanas Pranas Taletavičius (1922–1946). Paimta ginklai ir kuprinė, kurioje buvo komunistų ir stribų sąrašai bei nebaigtas rašyti kuopos vado įšakymas.

Jonas-Kazimieraitis (1913–1946) partizanavo brolio Mykolo būryje. Serbentui tapus kuopos vadu, vadovavo būriui. 1946 metų birželio 12 dieną NKVD Žiežmarių poskyrio informatoriai „Lyda“ ir „Nevas“ pranešė apie Serbento būrio partizanų stovyklą Kaukinės miške. Birželio 13 dieną nurodytoje vietoje kareiviai nušovė Joną Kuzinevičių-Kazimieraitį ir dvidešimtmetį Juozą Barulį iš Strošiūnų kaimo, Žiežmarių valsčiaus, o Vytautas Bukišas iš Kietaviškių kaimo buvo šiame mūšyje sužeistas. Vyriausasis iš brolių Antanas-Narsutis (1911–1945) buvo brolio Mykolo partizanų būryje. Žuvo 1945 metų sausį Žikaronėje. Draugų ir giminės slapta palaidotas Žiežmarių kapinėse.

Ignas-Voverė, Drēgnius (1914–1968) partizanavo su broliais. Matė brolio Mykolo žūtį. Jis kartu su Pranu Slanina-Jokeriu, Antanu Gatavecku-Svajūnu atėjo į Kurniškių miške esančias sodybas. A. Gataveckas su I. Kuzinevičiumi ir Kaukinės girininkijos egiuliu Juodoniu slapstėsi Juodžio sodyboje, P. Slanina – kitoje. 1947 metų sausio 9 dieną miške siautėjo sovietinės įgulos kareiviai, kurie, matyt, žinojo apie jų bunkerius. Užėjo į sodybas gal kiek netikėtai, partizanams dingti nebuvu kur. A. Gataveckas mėgino bėgti ir buvo nušautas. Kitoje sodyboje buvo nušautas P. Slanina. Žuvusių partizanų palaikai buvo nuvežti į Žiežmarius ir išniekinti aikštėje, vėliau užkasti senosiose žydų kapinėse. Ignas nuteisė 25 metus lagerio. Žuvo Vorkutoje.

Didžiosios Kovos apygardos partizanai

Suėmus Igną Kuzinevičių-Drēgnį, Voverę, MVD jo byloje nurodė šiuos pagalbininkus ir rėmėjus: Praną Janonį (g. 1915 m.), Joną Jaruševičių (g. 1925 m.), Oną Jaruševičiūtę (g. 1919 m.), Bronę Janonytę (g. 1926 m.), Veroniką Žigutienę (g. 1922 m.), Martyną Juodį (g. 1908 m.), Stasią Paškevičių (g. 1906 m.), Antaną Janeliūną (g. 1908 m.).

Stasys-Kukalis (g. 1926 m.) į mišką išėjo turėdamas tik šešiolika. Matė vyresniųjų brolių žūtį, tačiau likimas lėmė jam likti gyvam. Buvo manoma, kad jis išdavė saugumo užverbuotas jo draugas Albinas Šliužas iš Slabados kaimo ir kad jis 1947 metų kovo 3 dieną Karveliškių kaime, prie Kaukinės miško, žuvo kartu su devyniais Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Margio ir Saulės būrio bei DKA partizanais. Ten ieškojo vietas po draugo išdavystės. Tarp žuvusių buvo Albinas Ašmena-Siaubas (1927–1947) iš Gilaičių kaimo Semeliškių valsčiaus, Jokūbas Mačiulskas-Jurginas (1920–1947) iš Klenaukos kaimo, Žiežmarių valsčiaus, Pranas Praškevičius-Lokys, Pranas Grušlionis-Klajūnas.

„Kai žuvo brolis Stasys, mane nuvežė pirmininkas Čertobojevas į Kaišiadorių, kad atpažinciau jį, – pasakojo Eleonora. – Buvo išniekintas visas vyru būrys. Vos atpažinau, buvo baisu, maniau, kad apalpsi: kulka praėjusi pro akį, visas kruvinas. Neverkiau, ne dejavau, savyje išgyvenau sunkiai, bet išsigyniau. Grasino mane išvežti pas baltas meškas, bet tylėjau... Kur užkase brolio kūną, nežinau ligi šiol.“

Dabar žinoma, kad sesuo subjauroto brolio kūno neatpažino. Jis tada liko gyvas, persikėlė per Nemuną ir nuo

1949 metų priklausė Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Skroblio būriui. Stasys žuvo 1956 rugpjūčio 12 dieną, kai agentai-smogikai „Adomas“, „Beržas“ ir „Žilvytis“, panaudoję agentūrines-operacines priemones, surengė pasalą ir jis nužudė Kaišiadorių rajone.

Praną, gimusį 1919 metais, 1944 metų liepą suėmė besislapstantį tėvą namuose ir nuvedė į Trakus. Iš ten išvežė į Jarcevą prie Maskvos, o pasukui – į frontą Latvijon. 1945 metų pradžioje ten ir žuvo. Apie tai šeimai nepranešė. Manoma, kad tai buvo padaryta sąmoningai, keršiant už pasipriešinimą.

Elenos bėdos nesibaigė, nes vos ne kasdien sulaukdavo ginkluotų „svečių“. Kankino ją stribai savaip – žodžiais, keiksmais, grasinimais. Du kartus per savaitę reikėjo registruotis milicijoje, o ten ne tik smurtavo, bet ir vis įtikinėjo perduoti broliams laiškus.

Žuvę Kuzinevičių ir kiti Žiežmarių valsčiaus partizanų palaikai 1991 metų rugpjūčio 17 dieną perlaidoti Kaišiadorių partizanų kapinėse.

„Dar 1944 metų gegužę, kai rusai artėjo, toks protinges mūsų kaimo ūkininkas Stankevičius agitavo mane bėgti. Tu, sakė, nežinai, kas tai per žmonės, bék nuo jų, nes ne tik Kuzinevičių, bet ir tavo šeimos nepaliks ramybėje“, – pasakojo tada mums ir Eleonoros vyras partizanas ir politinis kalnys Juozas Kalaušis, buvęs partizanas Milžinas. Deja, Kuzinevičių šeimos nuotraukų neišliko. Eleona sakė, kad turėjo jų, tačiau reikėjo sunaikinti, kai broliai išėjo į miškus. Krėtė jų namus stribai nepailsdami...

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama iki **kiekvieno mėnesio 28 dienos** bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.
Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

**1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34,
6 mėn. – 14,69 Eur.**

Balėnų miško kautynės

Pagal dydį antras Mažeikių rajono Balėnų miškas teikė prieglobstį daugeliui partizanų. 1944 metų gruodžio mėnesį, dar tebegriaudėjant Antrajam pasauliniam karui, Balėnų miške, apsuptas sovietinių kareivų, granata susisprogdino Tirkšlių miestelio 1941 metų sukilėlis, šaulys Alfonsas Virkutis. Būta ir daugiau susirėmimų su kareiviais ir stribais. Didžiausios kautynės įvyko 1951 metų gegužės 9 dieną.

Telšių MGB agentas Vacys Kuodis („Petrovas“) buvo infiltruotas į Nevarėnų partizanų būrių. Jis per savo motiną agentę „Danutę“ pranešė MGB, jog gegužės 8–9 dienomis, kai okupantai švęs Pergalės dieną, Balėnų miške vyks Nevarėnų, Sedos ir Viešnių partizanų būrių pasitarimas. Jame dalyvaus apie 30 partizanų.

Pasitelkta MGB kariuomenė

Gavus tokią žinią, buvo sutelkta MGB kariuomenė: 32 pulko kareiviai ir Telšių, Varnių, Mažeikių, Sedos bei Plungės stribai. Gegužės 9 dieną jie apsupo Balėnų miško 24, 26, 78 kvartalus. Ten buvo susirinkę 14 partizanų, kartu su jais ir „Petrovas“. I pasitarimą vėlavo atvykti Viešnių būrio partizanai. Taip pat nebuvo Nevarėnų būrio vado Prano Šiušos-Genio.

Gyvas likęs tų kautynių dalyvis Adomas Lukošius-Spartukas, Lendrūnas (1920–2014) prisiminė, jog partizanų susitikime agentas Kuodis laikėsi nuošalėje, o pasigirdus pirmiems kareiviams, metėsi į miško tankmę. A. Lukošius atsišaudydamas traukėsi ir matė, kaip krito sužeistas Stasys Kvečas-Švyturys, kaip kareivis nušovė Norkutę-Giraitę, o partizanas Stasys Lukšas priklaupės nušovė tą kareivį, paskui jis, šokdamas per išvartą, buvo sužeistas ir nusišovė.

Stefanija Kazickaitė iš apsuptyies prasiveržė ir traukėsi į Žalgirio mišką. Kirklių kaime prie Paceržinskienės sodybos Stefanija pateko į kareivių pasalą. Nenorėdama pasiduoti į nelaisvę, kažką sušuko ir nusišovė. Jos dukrelė Ieva užaugino Padervinskai. Partizanų duktė Ieva Čeplinskienė dar tebegyvena Šerkšnėnuose.

Iš Prano Šiušos būrio mūšyje žuvo Vytautas Laurinavičius-Šviesa, gimęs 1929 metais, Stasys Lukšas-Valdemaras, gimęs 1933 metais, Tadas Norkus-Vėtra, gimęs 1925 metais, Marijona Norkutė-Giraitė, gimusi 1923 metais, Valerija Norkutė-Smilgelė, gimusi 1927 metais, Kostas Paulauskas-Raketa, gimęs 1925 metais.

Iš Sedos būrio žuvo būrio vadasis Vaclovas Razonas-Vitka, gimęs 1921 metais, Stefanija Kazickaitė-Eglutė, gimusi 1928 metais, Antanas Bernotas-Lendrė, gimęs 1922 metais, sunkiai sužeistas pateko į nelaisvę ir tą pačią dieną mirė.

Po mūšio iš žuvusių partizanų buvo paimti du automatai, penki šautuvai, septyni pistoletai, 320 šovinių ir pluoštatas nuotraukų. Agentas Vacys Kuodis „Petrovas“ paimtas stribų globon. Vėliau dirbo Klaipėdoje teisme.

Lukošius, palindės po eglės išvarta, sulaukė kautynių pabaigos ir naktį grįžo į savo bunkerį pas Juozą Jaugą Kirklių kaime. Partizanas Stasys Kvečas-Švyturys, sužeistas penkiais šūviais, liko gyvas, kitą dieną sugrižo į bunkerį pas Kostą Jaugą tame pačiame Kirklių kaime ir sėkmingai gydėsi.

Genė Strimaitytė-Laima, Žibutė, paimta į nelaisvę, buvo priversta parodyti bunkerį pas Dadotą kaimo gyventoją Petrą Stonkų.

Iš turgaus arkliais grįždamas Petras Stonkus su žmona Petronėle pamatė savo sodybą, apsuptą kariuomenės. Petras, metės arklius, puolė bėgti. Kareivis priklaupės iš kulkosvaidžio peršovė Stonkui abi kojas. Abu su žmona buvo nuteisti po 25 metus sovietinių lagerių. Grįžę gyveno Mažeikiuose. Palaidoti Pievėnų kapinėse (Stonkiene mirė 2002 metais, Stonkus 2004 metais).

Gyvi iš apsuptyies prasiveržė ir Vytautas Visminas-Ažuolas, gimęs 1930 metais, taip pat Aleksas Gimbutas-Vaidutis, gimęs 1928 metais. Tik nebeilgai jie tėsė kovą...

1952 metų lapkričio 9 dieną Nevarėnų valsčiuje, Paliepkalnio kaime, kareiviams persekiojami, žuvo būrio vadasis Pranas Šiuša-Genys ir Barbora Mont-

vydaitė-Vilkienė-Gegutė, gimusi 1926 metais. Sužiestas Vytautas Visminas buvo paimtas į nelaisvę. Po lagerių grįžęs į Lietuvą gyveno Ventos gyvenvietėje. Tai buvo paskutinis Balėnų kautynių dalyvis. Mirė 2012 metais, palaidotas Ventos miestelio kapinėse. Kur ilisi jo abiejų brolių kauleliai, nežinoma.

Aleksas Gimbutas-Vaidutis neatlaikė kovos įtampos, palūžo dvasia ir slapčia pasidavė Nevarėnų čekistams. 1952 metų lapkričio 11 dieną juos atvedė prie Jaugų sodybos Kirklių kaime. Bunkeryje gyvas paimtas Adomas Lukošius. Vėliau nuteistas 25 metams lagerio. Kalėjo Mordovijos lageriuose. Iš lagerių grįžusiam Lietuvoje gyventi neleido. Tik Atgimimo metais iš Latvijos parviko į Mažeikius. Mirė 2004 metais.

Kosto Jaugos bunkeryje apsuptas Stasys Kvečas kareiviams nepasidavė ir susisprogdino granata.

Jau kitą dieną po Balėnų miško kautynių Telšių MGB viršininkas papulkininkis Sivcovas nekantraudamas nuskubėjo vyresnybei pasigirti laimėjimais ir Lietuvos SSR MGB ministro prašo apdovanoti mūšyje pasižymėjusius stribus ir už nukautus partizanus skirti pinigines premijas kareiviams Kostrevui, Mamičevui ir Bachmatovui.

Žuvusiųjų atminimo įamžinimas

Atgimimo metais Telšių sajūdiečiai, vadovaujami K. Šalkausko, atkāsē į Nevarėnų žvyrduobės žuvusių partizanų palaikus.

Pasiūlius Nevarėnų klebonui Antanui Beniušiui ir Telšių vyskupui Antanui Vaičiui pritarus, partizanų palaikai 1989 metų lapkričio 5 dieną buvo iškilmingai palaidoti Nevarėnų bažnyčios šventoriuje. Sovietiniai valdžios atstovai tam perlaidojimui labai priešinosi, net surengė tą dieną Telšiuose anksčiau neplanuotą prekybinę mugę, kad žmo-

nės nedalyvaučių partizanų perlaidojime Nevarėnuose.

Mažeikių muziejaus darbuotojas Algimantas Muturas gavo archyvinės medžiagos apie Balėnų kautynes. Su šauliu Alfonsu Degučiu išvažinėjo Balėnų apylinkes, surado liudininkų, nustatė žuvusiųjų asmenybes, kautynių vietą ir aplinkybes.

Lietuvos politinių kalinių sąjungos Mažeikių skyriaus ir Sąjūdžio iniciatyva Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC) pastatė Atminimo ženkltą Balėnų miške prie kelio Tirkšliai–Nevarėnai, netoli buvusios kautynių vietas. 2007 metų rugpjūčio 11 dieną paminklas iškilmingai atidengtas.

Per ilgą laiką partizanų kapo kryžius Nevarėnų bažnyčios šventoriuje sunykė. Šalia kapo begulėjo tik lentelė su užrašu: „Čia palaidoti 9 žuvę partizanai 1951 m.“ Kryžiaus autorius Kazys Paplauskas.

Lietuvos politinių kalinių sąjungos Mažeikių skyriaus pirmmininkas Albertas Ruginis ir Telšių tremtinų bendrijos pirminkės Adolfinos Striaukienės pastangomis 2009 metais Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras pastatė gražų antkapį žuvusiems partizanams.

Tegul ateinančioms kartoms paminklai primins, jog čia ilisi nelygioje kovoje už Tėvynės laisvę savo jaunas galvas padėjė partizanai.

Albertas RUGINIS

Orientavimosi varžybos Šilutėje

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Marija Alijošaitienė-Vilūnaitė, g. 1931 m., partizanų ryšininkė, Utenos aps. Utenos valsč., 1946–1948 m.

Stepas Gerdžiūnas, g. 1907 m., (po mirties), atsargos karininkas, šaulys, partizanas, Panevėžio aps. Šeduvos valsč., 1929–1934 m., 1945–1945-09.

Ona Endriukaitienė-Paulauskaitė, g. 1929 m., partizanų ryšininkė, Marijampolės aps. Kalvarijos valsč., Vilko būrys, 1946–1946-09.

Valerija Kniukšienė-Sandeckaitė, g. 1927 m., žydų gelbėtoja holokausto metu, Plungės r. Šašaičių k., 1943–1944 m.

Ryšard Jan Plokšto, g. 1932 m., žydų gelbėtojas holokausto metu, Vilnius,

Orientavimosi varžybos Šilutėje

Gruodžio 1 dieną Šilutės Vydūno gimnazijos pilietinės iniciatyvos klubas organizavo orientavimosi varžybas Šilutės mieste. Renginio tikslas – rasti Lietuvos valstybinę vėliavą. Tai vienas iš renginių, skirtų Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui. Varžybose aktyviai dalyvavo Šilutės Vydūno ir Šilutės 1-osios gimnazijos moksleiviai, LPKTS Šilutės filialo nariai (ačiū jiems už ryžtą), Šaulių sąjunga. Laimėjo Vydūno gimnazijos pirmokų komanda.

Kiekviena komanda turėjo atrasti 10 miesto objektų pagal iš anksto paruoštus nuotraukas su 19–20 amžiaus Šilutės vaizdais. Bet mums, tremtiniams, buvo nesunku rasti tuos objektus. O kad greičiau juos ras-

2018 m. sausio 5 d.

Tremtinys

Nr. 1 (1263)

7

Mažam žemės lopinėly visa okupuotos Lietuvos istorija

Dar 19 amžiaus pačioje pabaigoje priėmusių Santuokos sakramentą Eigirdžių bažnyčioje Juozo ir Domicelės šeimoje užaugo du sūnūs ir keturios dukros. Darbščių būta ūkininkų: iki Antrojo pasaulinio karo ne tik suspėjo užauginti gausią šeimą, išleisti už ūkininkaičių tris dukras Stanislavą, Bronislavą, Leokadiją, kiekvienai atseikėdami tinkamą dalį, bei sūnų Antaną – įkunigus, bet ir trobas visas naujas sustatė. Važiuojantieji nuo Pielių Ubiškė keliu iš tolo išvydavo naują erdvą šiaudiniu stogu tropą šalia eglaitėmis apsupinto sodo, su palangėje žydičiomis darželio ramunėmis bei kitomis gėlėmis, didžiulį „U“ formos tvartą su daržine šienui, kiaulidę, klojimą javams laikytį ir talpią klėtį. O šalia ajerais apaugusios kūdros su joje bepliuškenančiais karpiais rymojo pirtelė, iš kuria nusimaudyti ateidavo ne tik artimieji, bet ir tolimesni kaimynai. Ankstyva tévo, o neilgai trukus ir kunigo Antano mirtis nesugnuždė šeimos – ūki kartu su mamajau tvarkėvyriauasis sūnus Juozas, spėjės užbaigtį kelias Telšių Valančiaus gimnazijos klases ir atitarnauti Lietuvos kariuomenėje, bei dukté Adolfina.

Gyvenimą sužlugdė atėjė opakantai, kurių ideologijos pagrindinis principas – sunaikinti darbščiausius, veikliausius žmones. Juozą Venckų paskelbė liaudies priešu, „išbuožino“ ir 1959 metų kovą šeimą ištremė į Sibirą. Pakeliui vagone mirė mama. Tarp išsaugotų dokumentų po jos mirties rastas lapelis su tokiu išrašu: „Motulė mirė 11 dieną balandžio mén., vake (pirmadienio) Marianskaja stoty. Rytmetį buvome stotyje „Kaštan“. Juozas ir Adolfina atsidūrė Krasnojarsko krašte. Kai beveik po dešimties metų grįžo į Lietuvą, sodybos jau nebuvonė ženklo. Visagalė melioracija viską sulygino su žeme. Dabar kūdros vietoje dilgélės želia ir net vasaros metu ten išlapia žemę grimzta traktoriaus ratai. Išliko tik atokiai nuo sodybos augęs klevas (dabar jau galtingas medis), o po juo – senas ažuolo kryžius, pastatytas kunigo Antano Venckaus primicijų proga. Tai vienintelis ženklas toje pačioje vietoje te-

begyvenančių buvusių kaimynų pagalba padėjės nustatyti partizanų žūties vietą.

Ir štai kaip perkūnas iš giedro dangaus Venckų vaikaičius pasiekė žinia, kad šioje sodyboje, praėjus šiek tiek daugiau negu dvejims metams po šeimininkų tremties, nušauti Lietuvos partizanai: Ignas Česna-Žentas, Benamis, Vitolis (24 metų, nuo 1950 metų Šatrijos rinktinės vadovas), Petras Lileikis-Žuvelė, Algis, Girėnas (29 metų, Partizanų teismo pirmuininkas, rinktinės Administracijos-ūkinio skyriaus viršininkas), Alfonsas Venckus-Dédé (30 metų, nuo 1950 balandžio Šatrijos rinktinės štabo viršininkas), štabo narys Pranukas (pavardė ir amžius nežinomi, vokiečių tautybės partizanas) ir Antanas Žimkus (29 metų).

Lietuvos ypatingojo archyvo 2015 metų spalio 10 dienos pažymoje Nr. P2-3231 nurodita, kad vadavietės vieta buvo atskleista tokiu būdu: „1951 metų rugpjūčio 22 dieną per MGB Telšių rajono skyriaus agentą „Topor“, išjungusį partizanų ryšių grandinę, buvo perimtas partizano Šatrijos rinktinės štabo vado Česnos-Žento paketas, skirtas būrio vadui Armonui-Sauliui. Pakete buvo raštelis, kuriamo Žentaskvietė Saulių susitikti (1951 metų) rugpjūčio 28 dieną sutartoje vietoje. Apklausus balandžio mėnesį sulaikytą Šatrijos rinktinės vado adjutantą Adolfą Liaukšminą numatyta susitikimo vieta buvo nustatyta. Rugpjūčio 26 ir 27 dienomis, prisdengus sovietiniu partiniu aktyvu, vietovė buvo apsupta, naktį į 1951 metų rugpjūčio 29-ąją įvykdyta čekistinė-karinė operacija, kurios metu buvo visiškai sunaikintas Šatrijos rinktinės štabas. Partizanai buvo surasti netoli Laukstėnų kaimo gyventojo Aleksandro Paulausko so-

Antanas Venckus, 1935 metai
dybos ir likviduoti. Vykdant operaciją 1951 metų rugpjūčio 29 dieną, 8 val. nurodyto miško rytiniame šone buvo aptiktas septynių asmenų būrys. Susišaudymo metu buvo nužudyti penki partizanai, du suimiti gyvi. Suimtieji atpažino nužydutus partizanus. Nužydutų partizanų kūnai, ginklai, dokumentai ir fotonuotraukos buvo nuvežti į MGB Telšių rajono skyrių.“

Cia reikėtų paaiškinti, kad Paulauskai buvo artimiausiai Venckų kaimynai ir gyveno pažinkėje mažutėje plūktinėmis grindimis moline krosnimi šildomoje pirkelėje. Kiek atsimena vaikaitė Stanislava, Adolfina buvusi Paulauskaitės krikšto mama. Jos dažnai bendravusios. Grįžusi iš Sibiro Adolfina pasakojo, kad ji su savo krikšto dukra atsitiktinai buvo susitikusi Sibire. Matyt, Paulauskus, kurie išvežus Venckus, buvo apsigrenę jų ūkyje, pripažino partizanų rėmėjais ar bendrininkais ir taip pat ištremė.

Taigi tas žemės lopinėlis, kurį 1966 metais iš Sibiro grįžęs dėdė Juozas, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, dar suspėjo atsiimti ir testamentu palikti vienam iš savo vaikaičių, dabar dar brangesnis, nes aplaistytas ne tik sūriu protėvių prakaitu, bet ir kovotoju už Lietuvos laisvę krauju.

Angelė RAUDIENĖ

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Vilkaviškio filialo tarybos narę Bronę Kisiliauskienę dėl mylimo vyro mirties.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Išėjus į Amžinybę Krasnojarsko kr. Emiljanovsko r. gimnazijai Gražinai Tranaitei-Gabrilevičienei (1952–2017), nuoširdžiai užjaučiame dukterį Dinarą, sūnų Tomą, broli Algirdą, jų šeimas ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Tremtinys
ISSN 2029-509X

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365

AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė

UAB „Morkūnas ir Ko“,

Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 1500 egz.

Kaina

0,61 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O J O I R
T E L E V I Z I O J O S
R É M I M O
F O N D A S

Ilsėkitės ramybėje

Virgaudas Vaičiūnas

1942–2017

Gimė Radviliškyje. 1949 m. su šeima ištremtas į Irkutsko sr. Tulūno r. 1966 m. grįžęs į Lietuvą apsigyveno Radviliškyje, dirbo Radviliškio žemės ūkio mašinų gamykloje. Užaugino tris sūnus.

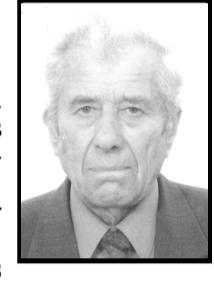
Palaidotės Radviliškio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimos narius ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Antanas Sigitas Žvirblis

1927–2017

Gimė Vilkaviškio aps. Sausininkų k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Skotobrogojaus k. miško kirtimo darbams. 1958 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Kybartuose. Dirbo statybose, stalaius darbus. Buvo ilgametis LPKTS Vilkaviškio filialo tarybos narys. Užaugino tremtyje gimusius vaikus.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnų Romualdą ir dukterį Virginiją su šeimomis.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Augenija Tarvydaitė-Bieliauskienė

1924–2017

Gimė Kretingos aps. Skuodo valsč. Lenkimų parapijos Margininkų k. Prasidėjus sovietų okupacijai Tarvydų šeima išitraukė į rezistencinę veiklą. Augenija palaikė ryšius su Žemaičių apygardos Kardo rinktinės Lenkimų būriu. Partizanais tapo jos pusbroliai Adis, Feliksas ir Liudas Skersiai. Augenija perduodavo žinias partizanams, tiekė maistą, prilausdavo savo namuose po grindimis įrengtoje slėptuvėje. 1947 m. davė priesaiką Lenkimų būryje, suteiktas Mirtos slapyvardis. Už rezistencinę veiklą ne kartą suimta ir tardyta. Tėvas ir brolis kalėjo lageryje. Augenija su mama buvo tremiamųjų sąraše, tačiau slapstėsi, tremties pavyko išvengti. Atkūrus nepriklausomybę, aktyviai išitraukė į LPKTS Palangos filialo, vėliau į TS-LKD PKTF veiklą, apdovanota TS-LKD partijos atminties ir pagarbos auksiniu ženklu „Lietuvos ąžuolai“.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį Emiliją, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Palangos filialas

Genovaitė Skardžiūtė-

Dubauskienė

1923–2017

Gimė Anykščių krašte, Debeikių sen. Varukų k. Baigė Utenos „Saulės“ gimnaziją. Mokoši medicinos. 1943–1944 m. besimokydamas dirbo Vilniaus Raudonojo kryžiaus ligoninėje, nuo 1945 m. – Utenos ligoninėje. Per savo tetą Verutę Skardžiūtę tiekdamo partizanams medikamentus. Rašė eilėraščius. 1948 m. ištremta į Krasnojarsko kr. Chabaidaką, po to perkelta į Razdolinsko gyvenvietę. Tremtyje ištėjė už politinio kalinio, inžinieriaus statybininko, projektuotojo Jono Dubausko. 1957 m. jiems gimė sūnus Gediminės. Gediminės. 1959 m. su šeima grįžo į Lietuvą, ilgai buvo persekiama, buvo trukdoma išdarbinti. Atgimimo metais buvo aktyvi politinio ir visuomeninio gyvenimo dalyvė. 2005–2011 m. išleido eilėraščių ir prisiminimų knygas: „Likimo vėjai“, „Alyvu žydėjimas“, „Šviesios birželio naktys“, „Tėvynėje užgeso širdis“, „Saulėlydžio varsnos“, „Nelaiminga žiema“. Aktyviai dalyvavo LPKTS renginiuose, telkė bendro likimo brolius ir seses į LPKTS Vilniaus skyrių. Apdovanota LPKTS žymenu „Už nuopelnus Lietuvai“. Palaidotė Vilniaus Sudervės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnų Gediminą ir artimuosius.

LPKTS Vilniaus skyrius

Antanas Stalmokas (1920–1946)

Lietuvos laisvės armijos Žemaitijos legono, Kretingos apskrities Gargždų, Endriejavo, Veiviržėnų ir Kulių valsčių partizanų štabo viršininkas, žuvęs didvyrio mirtimi už Lietuvos laisvę

Antanas buvo Lietuvos laisvės armijos (LLA) narys. Tai karinė organizacija, kurios tikslas ginti Lietuvą nuo grįžtančių sovietų okupantų ir atkurti Lietuvos valstybingumą. LLA organizavopartianinių pasipriešinimą. A. Stalmokas buvo Kretingos apskrities Gargždų, Endriejavo, Veiviržėnų ir Kulių valsčių partizaninio pasipriešinimo sovietų okupacijai organizatorius. Išduotas, tardytas, kankintas Vilniaus KGB rūmuose. Draugų neišdavė, pasirinko mirtį.

Susipratusi Lietuvos inteligentija jau pirmojo bolševikmečio metu ir vokiečių okupacijos metais pogrindijo kūrė planus, kaip pasipriešinti sovietinei okupacijai. Pogrindžio sąlygomis kūrėsi įvairios organizacijos, kurioms vadovavo patriotiškai nusiteikusi to meto karininkija ir inteligentija. Pogrindžio sąlygomis būrėsi ginkluoti partizanų būriai.

Partizaninio karo pradžia

Lietuvos karininkijos pozicija – kovoti su ginklu ir atkurti Lietuvos nepriklausomybę. 1940 metais Raudonoji armija Lietuvą okupavo be jokio pasipriešinimo. Kariuomenė laukė įsakymo gintis, tačiau nesulaukė. Tik vėliau išaiškėjo, kad Lietuvos kariuomenės vadas generolas V. Vitkauskas buvo rusų NKGB užverbuotas agentas. Pirmojo bolševikmečio metu daug karininkų buvo areštuota ir žuvo lageriuose. Likusi patriotiškai nusiteikusi karininkija telkėsi į nelegalias pasipriešinimo organizacijas.

Lietuvos aktyvistų frontas (LAF) susikūrė pirmojo bolševikmečio metu. Jų centras buvo Berlyne, o padalinių Vilniuje ir Kaune. LAF branduolių sudarė tautiškai susipratę karininkai, kuriems vadovavo pulkininkas Kazys Škirpa. Karo išvakarėse iš Berlyno buvo pranešta, kad birželio 23 dieną vokiečiai pradės karą prieš Sovietų sąjungą. Sukilimas prasidėjo birželio 22 dienos pavakary. Kaune sukilieliai (partizanai) užėmė paštą, telegrafą, radiofoną bei kitus svarbius miesto objektus. Priartėjusi vokiečių kariuomenė jau rado Kauną išvaduotą. Atkurta Lietuvos vyriausybė ėmėsi atkurti tvarką. Vokiečiai pamatė, kad energinga LAF veikla per daug aktyvi, todėl jos veiklą sustabdė.

Lietuvos laisvės armija (LLA) – tai karinė organizacija, susikūrusi vokiečių okupacijos pogrindijoje, veikusi 1941–1946 metais. Jai vadovauti ėmėsi vyr. leitenantas Kazys Veverskis. Tai buvo nepavargstantis, puikus organizatorius, gerai išmanantis konspiracinių darbų. Nacių okupacijos metais nelegali organizacija jau buvo apsiginklavusi ir pasiruošusi pradeti partizaninių karą. K. Veverskis, jo pavaduotojas Stasys Eidimantas su bendražygiais, vokiečių užimtoje Lietuvoje ēmė formuoti LLA karinius dalinius. Kad galėtų pradeti veikti prieš antrą sovietų okupaciją, nedidelėmis grupelėmis jie buvo išsidėstę miškuose ir laukė, kol fronto linija praeis ir pasitrauks į Vakarus. Tikslas – atkurti Lietuvos valstybę karą pabaigos sąlygomis. Buvo tikimasi

pagalbos iš Vakarų. Vokiečių okupacijos metu į LLA įstojo A. Stalmokas.

Socialdemokratų pozicija – priesintis pogrindžio sąlygomis

Vokiečių okupacijos metais, artėjant Rytų frontui, socialdemokratai taip pat kūrė planus, kaip atkurti Lietuvos nepriklausomybę. Socialdemokratų ir liaudininkų pasipriešinimo grupė, kurią sudarė prof. Steponas Kairys, agronomas Vladas Bertašius, prof. Antanas Žvironas ir kt. Prof. A. Žvirono – pirmojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) Vilniaus skyriaus įkūrėjo ir vadovo pagrindinė mintis buvo padėti Lietuvos žmonėms susiorientuoti karo metu. Buvo laikomasi nuostatos, kad karą laimi tas, kas išlieka gyvas savo žemėje. 1944–1945 metais, artėjant frontui, ir neišvengiamai antrajai sovietų okupacijai, turėtų su vokiečiais trauktis tik tie, kuriems grėsė tiesioginis ir aiškus pavojus gyvybei. Visi kiti turi likti savame krašte ir giliai užsimaskavę testi pradėtą pogrindžio darbą.

Prof. A. Žvironas buvo gabus, strategiskai mąstantis politikas, VLIKo vardu 1945 metais išplatino tokio turinio atsišaukimą: „Rusų armija atėjo ilgam ir tokia politinė situacija liks ne vieną dešimtmetį. Priešintis ginklu yra beprasmiška savižudybė. Reikia rasti kelius, kaip išeiti iš miškų, legalizuoti ir kantrai laukti, kada pribrės politinė situacija“.

Atsišaukimą daugino ir platinio kairieji – socialdemokratai ir liaudininkai. Dešinieji – krikdemai ir tautininkai tam nepritare. Bet jų visų likimas buvo vie nodas: pakliuvę į saugumo nagus visijie gavo po 10 metų lagerio. Jų įspėjimas buvo balsas tyruose.

Stalmokų šeima

Stalmokų téviškė – Klaipėdos rajonas Žvelsénų kaimas, esantis Minijos upės slėnyje. Antano tévas buvo sumanusvaikinas. Norėdamas praturtėti išvyko į Ameriką. Po poros metų, užsidirbęs pinigų, grįžo į Gargždus. Kvietinių ir Minijos gatvių sankryžoje pasistatė mūrinį namą. Sumanus „amerikonas“ 1921 metais buvo išrinktas pirmuoju Gargždų valsčiaus viršaičiu. Vėliau dirbo pasienio policijoje, Gargždų muinitinėje. Susituokė su pradinį klasių mokytoja Pranciška Survlyte. 1920 metais gimė bendravardis sūnus Antanukas, po to sūnus Vytautas ir dvi dukters.

Antanas buvo labai gabus, pareiginas, sportiškas moksleivis. Mokėsi Klaipėdos miesto Vytauto didžiojo gimnazijoje. 1939 metais hitlerinei Vokietijai užgrobus Klaipėdos kraštą, gimnaziją baigė Palangoje, kur vyravo patriotinė dvasia. Abitūros egzaminų pabaiga – 1940 metų birželio 15-oji – sutapo su Lietuvos valstybės okupacija. Besimokydamas gimnazijoje, iki suėmimo, rašė dienoraštį, naudodamas istoriniaisiais šaltiniais 1941 metais paraše pirmąjį Gargždų istoriją. 1940 metais įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. Baigė du kursus. Trečio nebaigė, kadangi vokiečiai universitetą uždarė.

Įstojo į LLA gretas

Prasidėjo tretieji studijų metai. A. Stalmokas artimai draugavo su artimu kaimynu, LLA nariu Adolfu Pareigiu iš Vėžaičių. Tarp jūdvių nebuvo jokių paslapčių. Adolfas paragino Antaną stoti į Lietuvos laisvės armiją, kurioje būdamas galėtų darbais įrodysti savo meilę tévynei. Prieš tai Antanas atidžiai išnagrinėjo LLA programą ir priesaikos turinį. Jis suprato, kad šis žingsnis yra gyvybės ar mirties kelias. Antanas sutiko.

Priesaiką davė Kauno arkikatedroje bazilikoje. Po vakarinį šv. Mišių, kai išėjo žmonės, abu atsiklaupe ant vieno kelio prieš altorių atminatinai išsakė priesaikos žodžius: „Istdamas į Lietuvos laisvės armiją, Dievo ir visų žuvusių už Lietuvos laisvę akivaizdoje prisiekiu, jog kovosiu dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės bei jos visapusiškos tolesnės gerovės, negailėdamas savo sveikatos ir gyvybės. Ištikimai vykdysiu įsakymus, didžiausioje paslaptyje laikysiu patikėtus įpareigojimus. Už pavestų užduočių nevykdymą ir karinių paslapčių išdavimą, gerai žinau, kad man gresia mirties bausmė. Tai, ką prisiekiau, man, Dieve, įvykdyti padék ir laimink.“

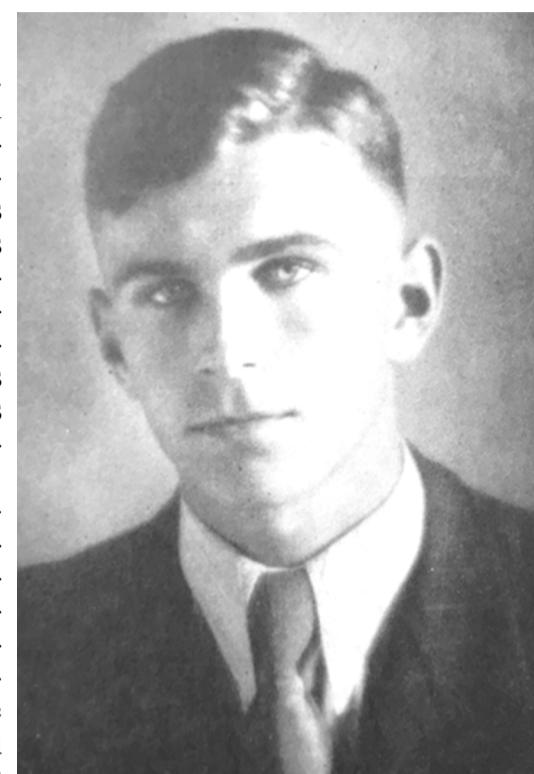
Adolfas, paspaudęs Antano dešinę ranką, pasakė: „Nuo šiol tavo slapyvardis bus Baltrūnas“.

Kai 1943 metų kovo 17 dieną vokiečiai uždarė visas Lietuvos aukštasių mokyklas, Antanas grįžo į Gargždus. Po ilgo ieškojimo darbą gavo Salantų gimnazijoje ir tapo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju. Kartu dirbo pogrindinį darbą: rašė atsišaukimus, redagavo, o spausdindavo jau kiti požeminėse slėptuvėse.

Artėjo Rytų frontas, atnešęs daug sumaištis ir baimės. Tą atmintiną 1944 metų dieną atsišveikinti atėjęs Adolfas Pareigis ištarė: „Kartu su vokiečiais traukuosi į Vakarus. Prašau, Antanai, važiuojam kartu, nes čekistai sužinos apie mūsų darbus ir sudraskys į gabalus“. Antanas atsakė: „Nesitrauksiu. Esu reikalingas Lietuvai ir jos vienos paliki negaliu“.

Žvalgų mokykla

Pralaimėdami karą vokiečiai siekė sukurti ginkluotą pasipriešinimą sovietų užimtose teritorijose. 1944 metų liepos 8 dieną iš Karaliaučiaus atvažiavo vokiečių kariuomenės rotmistras lietuvis Viktoras Vilkutaitis, pulkininkas Izidorius Kriaunaitis ir majoras Jazdauskas. Jie surinko 13 LLA narių būrių ir nuvežė į žvalgų mokyklą, esančią šalia Karaliaučiaus Noihofo kaime. Jau po dviejų savaičių paaiškėjo, kad mokymo kursas neturi nieko bendro su LLA veikla. Tada prašėme kapitono P. Šopagos, kad mus atšauktų iš mokyklos. Neilgai trukus, mus A. Pareigi, A. Kubilių ir A. Stalmoką pradėjo mokyti specialaus kurso, kuris buvo reikalingas okupacijos sąlygomis: slėptuvėjų įranga, topografija, NKGB organų taktika ir rankinių ginklų sandara. Grį-

Antanas Stalmokas – Kauno Vytauto didžiojo universiteto studentas

žęs iš žvalgų mokyklos A. Stalmokas buvo perduotas kapitonui Šopagai. Jokių nurodymų, kaip pradėti karinius partizaninius veiksmus, nedavė.

Kiti du žvalgybos mokyklos kursantai Kazys Telšinskas ir Alfredas Tiškus iš Raudonosios armijos užnugarį su radijo siustuvu buvo nuleisti parašiuta. Telšinskas šokdamas susižeidė koją ir gydėsi, o Tiškus nusileidimo vietoje užkasė siustuvą ir iš kovos pasitraukė. Vokiečiai nerimavo nesulaukdami jokių žinių. Ieškoti dingusiuju du žvalgai Jonas Žutautas ir Juozas Gubysta valtimi per Kuršių marias buvo permesti į Lietuvą ir sėkmingai pasiekė savo namus.

Karaliaučiuje likę penki žvalgai, tarp kurių ir A. Kubilius, parašiuta buvo nuleisti 1944 metų gruodį Alsėdžių miestelio apylinkėse. Iš čia prasidėjo radijo ryšiai su vokiečių žvalgų mokykla. Kubilius vokiečiams gyrėsi, kad kova vyksta sėkmingai ir prašė atsiųsti ginklų. Vokiečiai prašymą įvykdė: trys dėžės ginklų buvo sėkmingai nuleistos, o viena, parašiutui neįšisiskleidus, giliai iširėžė į žemę ir ginklai buvo sugadinti. A. Stalmokas neturėjo kuo pasigirti ir pripažino, kad Kretingos apskrities valsčiuose joks darbas praktiskai nedirbamas, nes nėra ryšio ir negauna jokių nurodymų iš centro.

I šios organizacijos struktūras buvo priimami tik labai patikimi, patriotiškai nusiteikę žmonės. Griežta atranka buvo daroma neatsitiktinai, nes buvo baiminamas, kad sovietinė žvalgyba jau šių žino apie LLA veiklą, kad stengiasi savo agentus įterpti į šios organizacijos gretas ar net šabus.

Frontui praėjus, 1944–1945 metais antrą kartą buvo okupuota Lietuva. Partizanai atnaujino savo veiklą. Buvo užpultas Seredžius, išlaisvinti 10 arestuočių vyru, o uoliaus sovietų talkininkai sušaudyti. Deja, 1944 metų gruodžio 28 dieną partizanų vadą K. Veverskį žuvo, jo pareigas užėmė S. Eidimatas.

(Bus daugiau)
Parengė Vytautas GIPIŠKIS